

1996./1. - **A repülőtéri járat rozzant autóbuszának fekete sofőrje pergő, de nehezen érthető angolsággal és széles karmozdulatokkal magyarázza, merre keressük a szállodánkat.**

Százötven méter cipekedés után megpillantjuk az egykor jobb napokat látott 39 emeletes Mariston Hotelt. Némi alkudozás után öt napra is kapunk lakosztályt, s máris átjutunk a fegyveres őrk ellenőrző pontján. A gyorslift pillanatok alatt fölrepít a 14. emeletre. Tárcsázom a megadott johannesburgi telefonszámot: jó napot kívánok, Csap Lajost keresem – Jó napot, Frigyk Károly vagyok. Már elment, tessék majd otthon hívni! - Nem teszem le a kagylót, folytatjuk, hiszen mindketten kíváncsiak vagyunk a másik által mondottakra.

Johannesburg nemcsak az arany, hanem a villámok városa is. Ha rákezd, fél percenként csattog és villámlik. Egy ilyen irtózatosszerű égiháború közepette érkezik Csap Lajos, a Dél-Afrikai Magyar Szövetség elnöke, indulunk a Magyar Tanyára. Jó félórás autótúrá után érkezünk meg: Hungarian Alliance, Halfway House - olvasom a táblán, s valóban, félúton van Johannesburg és Pretoria között. A környéket most fejlesztik, a telekárak az egekig szöktek. Szerencsés vétel volt 79-ben, amikor 18.000 randért megvették ezt a majd' hét holdat. Ma milliót ér.

Besüppedünk a fotelokba, az eső vigasztalanul ömlik, kóla és sör kerül, s vállatrása fogom az Elnök urat: - Mikor is foglalták el a magyarok Dél-Afrikát?

Az útikönyvek megemlítik, hogy a Fokváros környéki Tokai természetvédelmi területet a magyar Tokajról nevezték el. Annyi bizonyos, hogy Fokváros környéke is kitűnő borvidék. Egyes adatok szerint már a napóleoni időkben odavetett a sors több ezer osztrák-magyar hadifoglyot.

Később, az angol-búr háborúban is harcolt egy századnyi magyar huszár a búrok oldalán. Már nekik is volt magyar egyesületük! 1930-ban az ott élő magyar vasút- és bányamérnökök alakítottak magyar szövetséget, vezetőjük Szabó József volt, akinek levélfejlécén ott állt a felirat: Trianon, nem, nem soha!

Az ötvenes évek elején érkezett magyar emigránsok megalakították 1953-ban a Dél-Afrikai Magyarok Egyesületét. Ez a szervezet jelenleg is működik a Szövetség mellett. A nagykövet egyesítési kísérlete nem járt eredménnyel a közelmúltban. A dél-afrikai magyarok életét ritkán „zavarta meg” nagyobb esemény, de 1956 október-novembere ilyen volt. Már karácsonykor megérkeztek az első menekültek. Ám ne vágjunk elébe!

A Magyar Szövetség talán máig legnagyobb fegyverténye volt - nem sokkal azután, hogy 74-ben megvetette lábát Jo-burgban -, hogy telket vettek és 79-ben elkezdték az építkezést. Legalább egy talpalatnyi föld legyen, ami a miénk - mondogatták, és 81-re föl is épült a ház a Magyar Tanyán. Persze nem ment simán, sok vitával járt; apránként, ahogy a pénzük gyűlt, csak

úgy léphettek előre. Még ma is akad rajta toldozni való, de az előadóterem a színpaddal, a játékterem, a kis tanácskozóterem, a könyvtár, a konyha, a gyönyörű mellékhelyiségek mind készen vannak. Kívül pedig focipálya, kispálya, uszoda, gondnoki lakás áll garázzsal és melléképületekkel. Felhúztak két újabb házat is, amelyeket bérbe adnak s a bevétel biztos anyagi alapot nyújt a működéshez.

A tanyán hétvégeken zajlik az élet; sütés-főzés, játék, sport és tanulás. Az aktív tagok száma száz körül van, ami a családtagokkal együtt 300-400 főt jelent. Az év végén Katalin-bál volt... Bár a báli bevételnek sok helye van, némi pénz kerül az Értesítő előállítására is.

- Nyolcvanhárom óta írogatom a mi kis újságunkat - folytatja Csap úr -, és 300 példányban adjuk ki. Késő éjszakáig fogalmazgatom; nincs szerkesztő, „törő”, segítség, hogy észrevegye

a hibákat... Csak nyomtatás után látom, hogy mennyi hiba csúszott be. Írok az itteni eseményekről, beteszek egy-egy verset és hirdetések is közlünk. Most hoztuk le a Világszövetség híradóját is, amit időszerűsítettem, átdolgoztam: magyarosítottam. Nem értem, miért kell otthon idegen szavakat használni, ha van elég megfelelő magyar is - ingatja rosszallóan a fejét. - A lap sokszorosítását tagtársam, Major Tibor ingyen elvállalta és új formátumot is csinált. A Magyar Szövetség fontos közvetítő és segítő szerepet töltött be a diplomáciai kapcsolatok felvételében is. Korábban Londonba kellett írnia annak, aki haza kívánt látogatni... Itt a pretoriai külügyminisztériumból keresték meg őket: - Fölvívtak, hogy Magyarországról érkeznek és szeretnének az itteni magyarokkal találkozni... Először azt válaszoltam, hogy köpönyegforgató kommunistákkal nem óhajtunk beszélni. Kérték, hogy mégis fogadjuk őket. Mondom, megbeszélem a vezetőséggel. Úgy döntöttünk, fogadjuk őket. Uriemberek vagyunk, ne nézzük ki kicsoda-micsoda, testvérként látjuk. Egy újságíróval jött Randé Jenő. Húst sütöttünk, ettünk-ittunk, éjfélig beszélgettünk. Nemsokára fölvívtak újra és „tapogatózó beszélgetésre” kértek. Magyar zászlókkal, népviseletben fogadtuk az érkezőket. Kiderült, hogy a követek cseréjéről van szó. Sor került a kapcsolatok fölvételére, beindult a nagykövetség Pretoriában és a konzulátus Fokvárosban. A kereskedelmi kapcsolatok pedig már korábban megújultak. Nem ment azonban minden zökkenő nélkül. 1991-ben az 56-os emlékünnepekor itthonról érkezett vendégszónoka úgy fogalmazott a forradalommal kapcsolatban, hogy az sokak számára sértő volt. Botrány kerekedett, de azért végül megkoszorúzták az 56-os emlékművet, amely ott áll a telek frontján... Az ügynek folytatása is lett, mert levelet írtak Jeszenszky Géza akkori külügyminiszternek. Választ persze nem kaptak.

Történt aztán, hogy a miniszter Pretoriába látogatott. A jelenlévők aktatáskájából előkerült a levél másolata. A miniszter akkor látta először. A levél valahol eltévedt... De a válasza azóta is hiába várnak... A nagykövetség szerint tízezer magyar él Dél-Afrikában, ám ők maguk, fele annyiról ha tudnak. A szövetség 400-500 tagot számlál, ez a családtagokkal együtt kétezer fő. És sajnos egyre fogynak: kivándorolnak, hazatelepülnek. A gyerekek inkább a saját korosztályuk társaságát keresik. Sok a vegyes házasság, melyekben az anyák nem magyarok. - A magyar fiúk mindig kapósak voltak - meséli nevetve Csap úr -, mert szerettek inni, meg verekedni...

A tréfát félretéve nincsenek illúzióik, tudják, hogy a beolvadás elkerülhetetlen. De ameddig lehet, késleltetik. Mi nem vagyunk abban a helyzetben, mint a németek, akik a saját iskolájuk támogatására évi egy millió márka támogatást adnak össze, arról nem is beszélve, hogy a nagy német cégek leányvállalatai mind itt vannak.

A magyar nyelv megőrzését célozza a magyar iskola is, melyet Meszárich Magda vezet vasárnap délelőttönként a Tanyán. Azok járnak oda, akik még beszélnek magyarul, de írni-olvasni nem tudnak már, vagy akik vegyes házasságban élnek és szeretnék jobban megtanulni nyelvünket. Mert az a furcsa helyzet állt elő, hogy az egykori parasztfiúk - akik még ma sem beszélnek jól az angol nyelvet - gyerekei már csak angolul tudnak...

A magyarságukra viszont azok is büszkék, akik már nem beszélnek nyelvünket. Mesélik, hogy egyetemista lányok erősen hajbakaptak, mert valaki szidni merte a magyarokat. Még bírósági per is kerekedett belőle...

### Az elnök

A zömök, őszülő hajú, egykor pesti férfi nehezén oldódik, de lassan-lassan előjönnek a régi történetek. - 1930-ban születtem, és érettségi után a keramikusi szakmát tanultam ki. Az

Iparművészeti Szövetkezetben dolgoztam. Egy kicsit én is belekeveredtem az 56-os eseményekbe - szerénykedik Csap úr -, úgy hogy el kellett jönnöm, mert biztos kaptam volna néhány baráti pofont.

November végén ment ki Ausztriába, amikor orosz tanksegédlettel a pufajkások már kezdték összeszedni a gyerekeket. A déli hármas határnál elkapták őket, de két nap múlva Répcevisnél sikerült átjutniuk, majd Olaszországba kerültek. - Az olaszok úgy fogadtak, akár egy győztes hadsereget - meséli. - Ausztráliába vagy Dél-Amerikába akartunk menni, de „csak” Dél-Afrika jutott. Tizenheten érkeztünk meg Durbanbe repülőgépen. Mi voltunk az utolsók. Az első csapat már Karácsonykor megérkezett és egy Durban melletti Salisbury nevű szigeten, egykori támaszponton rendeztek be számukra egy 500 fős táborot. Volt ott minden, focipálya, uszoda, színpad. - Focicsapatunk és zenekarunk is volt. Végigvertük az összes durbani csapatot - meséli büszkén.

A repülőre már úgy szálltak föl, hogy kétéves szerződést írtak alá a vasúttal. A mérnöki diplomát elfogadták, vasas szakmával rendelkezők szegecselők, a többiek „sínigazgatók” lettek. Csap úr három hónap után fölmondta a sínigazgatói szerződést, visszafizette az ötven fontnyi repülőjegyet - ez egy havi fizetés plusz túlóra volt — és elhelyezkedett egy gyárban. Néhány év elteltével nyitott egy üzletet, és megvalósította a régi tervét, amiről még a szigeten álmodott: egyesületet alapított. Megvendégelte a magyarokat, és kimondták a Durbani Magyar Egyesület megalakulását. Ez 1969-ben történt. Az alapító okirat, a bankszámla, a zászló ma is megvan... Időközben bejárta Dél-Afrika legszebb tájait, majd kalandozások után, 1974-ben megnősült. 79-ben költöztek Jo-burgba. Azóta itt él, betársult egy építőipari vállalkozásba, és 1985 óta a Magyar Szövetség elnöke. Nem milliomos... Aki sokat foglalkozik a közös magyar ügyekkel, az nem ér rá pénzt keresni.

A hosszúra nyúlt beszélgetés alatt besötétedett, csöndesedett, a trópusi eső, s ahogy ereszkedtünk le a várost ölelő meddőhányókon átvezető autópályán, elénk tárult Jo-burg fényektől szikrázó, gyönyörű esti panorámája.

### A fokvárosi vállalkozó

- Harminchét éve élek a világ egyik legszebb városában - mondja érezhető meghatottsággal hangjában Ágoston József fokvárosi vállalkozó. Valóban, ahogy lenézünk a Signal Hill panoráma-útjáról, csodálatos kilátás tárul elénk. - Fokvárosról azt tartják - folytatja a szálfatermetű Ágoston úr -, hogy olyan, mint a New York-i temető: nagy, csöndes és szép. Én pedig olyan vagyok, mint egy tribal-lost, olyan törzs, amely már elvesztette a gyökereit. Nekem már nem okozna gondot a letelepedés bárhol a világon... A feleségem görög származású, az apósom üzletember, de nincs közös vállalkozásunk. Egy görög mondás szerint ugyanis a családban enni, inni, táncolni jó, de üzletet csinálni, azt nem. A legnagyobb lányom áttelepült Új-zélandba, a középső lányom jogász lett, és Görögországban készül letelepedni. Nemrég járt otthon... A fiam pedig Angliában orvos. Közben a Mercedes hangfalaiból halkán duruzsol az Oly jól csúszik a banánhéj, és lassan mi is visszacsúszunk csaknem negyven évet.

- Ötvenhét januárjában jöttem el otthonról, még húsz éves sem voltam. Osztályidegennek számítottam, nem vettek föl sehova, lakatos segédként dolgoztam Pesten. Ausztriában nagyon hideg volt akkoriban, mondtuk is a barátaimmal, csak meleg helyre menjünk. Dél-Afrika kínálkozott.

Itt aztán mindenki a „nulláról” indult...

Ő is sínigazgatóként kezdett a durbani vasútnál, de fél év után öt fonttal a zsebében elszegődött lakatosnak egy textilgyárba. 59-ben ismét vette a vándorbotot és meg sem állt

Fokvárosig. Öt évet húzott le egy hajógyárban.

- Abban az időben óriási forgalma volt még a fokvárosi kikötőnek. - meséli. – Egymást érték a mulatók és mindenféle nációhoz tartozó

tengerészek nyüzsögtek. Ma már alig köt ki egy-egy hajó. A tankolást, élelmiszerrel-vízzel való ellátást menet közben, helikopterről végzik...

Az 1087 méter magas Asztal hegyről gyönyörűen belátható az Atlanti óceán felé eső panoráma.

Az egykori kikötő helyét feltöltötték, ma felhőkarcolók magasodnak és ott áll a Fokvárosi Opera impozáns, de nem valami szép épülete. A régi kikötő ma is látható részét vigalmi negyeddé alakították: éttermek, kávézók, bevásárló központok váltják egymást.

- 64-ben önállósítottam magam, miután megnősültem. Folytattam a lakatos szakmát, rozsdamentes acél tartályokat készítünk borgazdaságoknak, de csinálunk kólás és sörös dobozokat is. Újabban péküzemi gépeket is

gyártunk. Az első évek iszonyú nehezek voltak. Itt háromszor-négyszer akkora energiával lehet 1 millió rand nyereséget csinálni, mint Jo-burgban. A pénz ott van.

Mégis a régi afrikansok (az egykori búrok utódai) a szememre hányták, hogy „ti idegenek ide jöttök, megtollasodtok, aztán továbbálltok a pénzzel”. Mondtam, hogy én itt senkitől egyetlen randot sem kaptam, hanem

keményen megdolgoztam mindenért. Egy bőrönddel jöttem, de ha elmegyek, a vagyonomat meg akarom tartani.

### A durbani igazgató

Az Indiai óceán nagy kikötővárosa, Durban, többek között a cukornád-feldolgozás egyik központja. A környéken mindenfelé cukornád ültetvények, egészen ezer km-re északra a mozambiqu-i határig. Bényi Józsefék házából is látni a kőhajításnyira fekvő learatott ültetvényt. Bényi úr a Kandó elvégzése és a katonaság után a Távközlési Kutató Intézetbe került, ahova vegyész feleségét is elcsábította. Ők már együtt érkeztek 57. május 1-jén ide. A táj, a klíma annyira megtetszett nekik, hogy nem is kíváncsiak el innen.

Ebben az országban aki igyekezett és keményen dolgozott, az jól élt. Legalább olyan jól, mint az amerikaiak — büszkélkedik Bényi úr. A családfő a dél-afrikai vasutak korszerű távközlési rendszerének kiépítésében vett részt, de szakértője a villamos távvezeték-építésnek is.

Keresztül-kasul bejártam Dél-Afrikát, jobban ismerem, mint akik itt születtek. Végig gyalogoltam az országon a zimbabwei határtól Fokvárosig. A korábbi években pedig családotul sokat utaztunk lakókocsival, nemcsak autópályákon, hanem úttalan utakon is. Volt egy-két kalandunk vadállatokkal, leopárdal, rezervátumon kívül is. A család már szétszéledt, a nagylány gyógyszerészként a veszélyes hulladék-feldolgozás szakembere. A fiuk elektromérnök. Már mindketten családot alapítottak. Az estét egy kellemes svájci étteremben zárjuk, kitűnő halételekkel és finom dél-afrikai borral. **Zétényi Zoltán**